

**Babaların, Çocuklarının
Bakım ve Gelişiminde
Sorumluluk Üstlenmesi,
Yakın ve Karşılıklı İlişki
Kurması:**

**İlgili Babalık
Nedir ve Neden
Önemlidir?**

BABALARIN KATILIMINI DESTEKLEMENİN NEDEN ÖNEMLİDİR?

Anne-babaların çocuklarının bakımlarında ve gelişimlerinde sorumluluk üstlenmelerinin, çocuklarıyla karşılıklı ve yakın ilişki kurmalarının çocukların bedensel, zihinsel, sosyal ve duygusal gelişimi üzerinde son derece önemli bir etkisi vardır. Buna karşın, son yıllarda kısmen değişmekle birlikte hâlâ bütün dünyada, ağırlıklı olarak yalnızca annenin çocuğuna karşı tavrının, çocuğun gelişimine ne kadar önemli katkılarda bulunduğu vurgulanmakta ve bu yönde anneleri destekleyecek eğitim programları, etkinlikler, politikalar çok yaygın olarak görülmektedir. Ancak gerek dünyada gerekse ülkemizde çocukların gelişimine katkı vermeleri yönünde babaları da destekleyecek programlar, etkinlikler ve politikalar ya yoktur ya da yok denecek kadar azdır.

Babaların çocuklarının gelişimleri üstündeki etkileri, "ilgili baba" olma özellikleriyle bağlantılıdır. İlgili babalık üstüne yapılan araştırmalara göre sıcak, duyarlı ve ilgili babalarla büyüyen çocuklar, psikolojik olarak daha uyumlu olmakta, daha az davranış problemleri göstermekte ve akranlarıyla daha iyi iletişim kurmaktadır. Çocukların bebeklik dönemlerinde babalarıyla kurdukları iletişimin ileriki yaşlarında tüm gelişimsel alanlarda etkisinin olduğu da araştırmalarda ortaya çıkmıştır (Cabrera, Shannon ve Tamis-LeMonda, 2007).

İlgili babaların çocuklarının okula hazır olma becerilerinin daha yüksek olduğu, okulda akademik olarak daha başarılı oldukları, daha zengin kelime bilgisine sahip oldukları ve zekâ gelişimlerinin arttığı

**Babaların
çocuklarının
gelişimleri
üstündeki
etkileri, “ilgili
baba” olma
özellikleriyle
bağlantılıdır.**

bilinmektedir (Cabrera, Shannon ve Tamis-LeMonda, 2007; Coley, Lewin-Bizan ve Carrano, 2011; Lamb, 1977; Tamis-LeMonda, Shannon, Cabrera ve Lamb, 2004). Oyun oynamak ve çocuklarla beraber bir şeyler yapmak, çocuklara hem dil ve kelime bilgisi açısından destek sağlamakta hem de karşılıklı ilgi, sevgi ve bağlılığı artırmaktadır (Grossmann ve ark., 2002).

Babaların çocuklarıyla ilgilenmeleri, sadece çocukların olumlu gelişimlerini doğrudan desteklemekle kalmayıp aynı zamanda dolaylı olarak annelerin de annelik davranışlarını etkilemektedir.

Araştırmalarda, ilgili babalığın çocukların okuma ve matematik becerilerini etkilediği de yer alırken (Coley ve ark., 2011), babaların çocuğunun okuluyla ilgili süreçlere katılımının ve takibinin, çocukların zekâsı üzerinde de etkili olduğu görülmüştür (Radin, 1973). Radin'in (1994) bir başka çalışmasında da babaların çocuklarıyla iletişimlerinin artışı ile çocuklarının zekâsının, başarısının, olgun sosyal davranışlarının ve geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri hakkında esnekliğinin artışı arasında yakın ilişki bulunmuştur.

Babaların çocuklarıyla ilgilenmeleri, sadece çocukların olumlu gelişimlerini doğrudan desteklemekle kalmayıp aynı zamanda dolaylı olarak annelerin de annelik davranışlarını etkilemektedir. Eşinden çocuk bakımı konusunda destek alan annelerin, psikolojik olarak daha sağlıklı olduğu ve bu nedenle çocuklarına karşı da daha olumlu tutumlar gösterdiği görülmektedir (Flouri ve Buchanan, 2004). Hem anneye hem de babaya olan bağlanmanın sağladığı genel güven hissinin çocuğun olumlu arkadaşlık özellikleriyle anlamlı bir ilişkisi olduğu görülmüş; babanın varlığı ise arkadaşlık çatışmalarını azaltmada önemli bir faktör olarak belirlenmiştir (Lieberman, Doyle ve Markiewicz, 1999).

Araştırmalarda, ilgili babalığın çocukların okuma ve matematik becerilerini etkilediği de yer alırken, babaların çocuğunun okuluyla ilgili süreçlere katılımının ve takibinin, çocukların zekâsı üzerinde de etkili olduğu görülmüştür.

BABA KATILIMININ ÖNÜNDEKİ ENGELLER NELERDİR VE BABA KATILIMINI NASIL DESTEKLEYEBİLİRİZ?

Babalığın önündeki en büyük engellerden birinin de öğrenilen erkeklik kalıpları olduğu görülmektedir. Babalar, önce baba değil erkek rolü ile var olmaktadır.

Dünyanın pek çok yerinde olduğu gibi, Türkiye'deki cinsiyet rollerine dayalı aile yapıları da çocuğun bakım ve gelişiminden birincil derecede anneyi sorumlu tutmaktadır. Bunun yanı sıra özellikle düşük sosyoekonomik yapıdaki ailelerde, babaların uzun saatler yorucu koşullarda çalışmaları, uzun saatler ev dışında olmalarına ve dolayısıyla çocuklarıyla olan ilişkilerinin olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır. Örneğin, OECD tarafından yapılan bir çalışmada 0 ila 14 yaş arasında çocuğu olan erkeklerin yüzde 89'unun tam zamanlı olarak çalıştığı; bu oranın 0-2 ve 3-5 yaş çocuğu olan babalar için 1-2 puan daha yüksek olduğu ortaya konulmuştur (OECD, 2016). Türkiye, OECD ülkeleri içerisinde en uzun çalışma saatlerinin olduğu ve aynı zamanda kadın istihdamının en ağırlıklı olduğu ülkelerden biridir.

Bununla birlikte, babalar evde oldukları zamanlarda da kendilerini çocuğun bakım, gelişim ve eğitiminden sorumlu hissetmemekte, sorumlu hissetseler bile ne yapacaklarını bilememektedirler. Yorgunluğun ve ne yapacağını bilememenin, gerekli becerileri edinmemiş olmanın stresiyle de çocuklarıyla olumsuz ve anti-demokratik ilişkiler içine girebilmekte ya da etkili bir şekilde çocukların gelişimlerini destekleyememektedirler. Bu nedenle babaların çocuklarının bakımına katılımı ve çocuklarının gelişimini desteklemeleri için gerekli becerileri edinmelerini sağlayacak yönlendirmeler önem kazanmaktadır.

Babalığın önündeki en büyük engellerden birinin de öğrenilen erkeklik kalıpları olduğu görülmektedir. Babalar, önce baba değil erkek rolü ile var olmaktadır. Erkek olarak edindikleri cinsiyet kalıpları da çocuğun bakımında sorumluluk üstlenmelerine engel olmaktadır.

Erkek, öğrendiği erkeklik kalıpları içerisinde çocuk yıkama işi gösterilmediği için baba olarak da kendi çocuğunun yıkanmasından kendini sorumlu görmemektedir. Erkek, ev işleri yapmadığı ve bu konuda bir donanıma/beceriye sahip olmadığı için baba olarak da çocuğun bakımına yönelik işleri yapamamaktadır. Ev işlerine dair sorumluluk aldığı da bunun daha ziyade toplumsal cinsiyet mesajları kapsamında daha "erkek işleri" olduğu görülmektedir.

Erkek, öğrendiği erkeklik kalıpları içerisinde çocuk yıkama işi gösterilmediği için baba olarak da kendi çocuğunun yıkanmasından kendini sorumlu görmemektedir. Erkek, ev işleri yapmadığı ve bu konuda bir donanıma/beceriye sahip olmadığı için baba olarak da çocuğun bakımına yönelik işleri yapamamaktadır.

Kadir Has Üniversitesi tarafından 2022 yılında yapılmış “Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Algısı” araştırmasına göre erkeklerin yüzde 20’sinden azı ev toplamak, çamaşır ve bulaşık yıkamak, yemek ve temizlik yapmak gibi işleri yaparken evde tamirat ve bakım işlerini yapan erkeklerin oranının yüzde 55 olduğu görülmüştür. Benzer şekilde, erkeklerin çocuk bakıma katılım oranlarının da çok düşük düzeylerde olduğu belirlenmiştir. **Çocuk bakımı konusunda düzenli olarak sorumluluk aldığını söyleyen erkeklerde bile bu işleri yapma oranı yüzde 50’nin altında;** ayrıca çocukla oyun oynama ve vakit geçirme dışında bakım işlerine katılma oranlarının da çok düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Üstelik babaların yüzde 25 ila 30’u da bu düzeyde katılımlarının yeterli ve uygun olduğunu düşünmektedir (Kadir Has Üniversitesi, 2022).

Diğer yandan, her ne kadar son yıllarda birtakım olumlu gelişmeler olsa da ders kitaplarından reklamlara, dizilerden popüler kültür unsurlarına, sosyal politikalardan çalışma hayatına kadar birçok etken babaların katılımını desteklemek yerine tam tersine çocuk bakımında temel sorumluluğun

annelerin işi olduğuna dair algıyı desteklemektedir. Örneğin, son yıllarda birmiktariyleşme olmakla birlikte reklamlar hâlâ çocuklarla ilgili ürünlerin reklamında hedef kitle olarak öncelikle anneyi görmekte ve bu gibi ürünlerin reklamları çoğunlukla anneye hitaben yapılmaktadır. Dizilerde ve filmlerde çocukla ilgili tüm sorumlulukları ve bakım gerekliliklerini karşılayan birincil kişi anne olarak gösterilmektedir. Çocukların bakımı, gelişimi ve iyi olma hallerinin sağlanmasıyla ilgili sorumluluğu annenin işi olarak gören algı, kendi varlığını istikrarlı biçimde sürdürmektedir.

Ülkemizde babanın katılımı ile ilgili önemli hususlardan biri de babalık izninin süresi ve kullanım durumudur. Türkiye’de babalık izni kamuda 10 iş günü, özel sektörde ise 5 iş günü olarak tanımlanmıştır. Babaların bakıma dâhil olmaları sadece iş yükünün eşit paylaşılmasına dair bir konu değildir. Babaların ilk günlerden itibaren çocuğun bakıma katılması çocukla aralarındaki duygusal bağın da temellerini atar. Babalar bakıma katıldıkça çocuklarıyla aralarındaki bağ ve yakınlık artacaktır. Altını değiştirdikçe, yıkadıkça, uyuttukça aralarında gerçekleşecek fiziksel temas, duygusal bağlarını ve yakınlıklarını güçlendirecektir. Bu nedenle babaların da ilk günlerden itibaren sürece dâhil edilmeleri önemlidir. Hem iş yükünün eşit paylaşılması hem de babanın da çocuğuyla güçlü bağları en başından itibaren geliştirebilmesi için babalık izninin artırılması ve etkin bir şekilde kullanılması önemli bir hale gelmektedir.

Babaların bakıma dâhil olmaları sadece iş yükünün eşit paylaşılmasına dair bir konu değildir. Babaların ilk günlerden itibaren çocuğun bakıma katılması çocukla aralarındaki duygusal bağın da temellerini atar.

“Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Algısı” araştırmasına göre erkeklerin yüzde 20’sinden azı ev toplamak, çamaşır ve bulaşık yıkamak, yemek ve temizlik yapmak gibi işleri yaparken evde tamirat ve bakım işlerini yapan erkeklerin oranının yüzde 55 olduğu görülmüştür.

OECD 2016

OECD tarafından yapılan bir çalışmada 0 ila 14 yaş arasında çocuğu olan erkeklerin yüzde 89’unun tam zamanlı olarak çalıştığı; bu oranın 0-2 ve 3-5 yaş çocuğu olan babalar için 1-2 puan daha yüksek olduğu ortaya konulmuştur.

Türkiye, OECD ülkeleri içerisinde en uzun çalışma saatlerinin olduğu ve aynı zamanda kadın istihdamının en ağırlıklı olduğu ülkelerden biridir. Bununla birlikte, babalar evde oldukları zamanlarda da kendilerini çocuğun bakım, gelişim ve eğitiminden sorumlu hissetmemekte, sorumlu hissetseler bile ne yapacaklarını bilememektedirler.

PEKİ, NEDİR İLGİLİ BABALIK?

Çok genel bir ifadeyle çocuğun bakım ve gelişiminde sorumluluk üstlenen, çocukla demokratik ilişki kuran, çocukla vakit geçiren, çocuğu dinleyen, çocukla karşılıklı ve yakın ilişki içinde olan babayı “ilgili baba” olarak tanımlayabiliriz.

İlgili babalık, cinsiyet rollerine dayalı erkeklik kalıplarının şekillendirdiği babalık kalıpları yerine erkeklerin aile içinde katılımcı bir babalık rolü üstlenen, demokratik bir yaklaşım benimseyen, çocuklarının gelişimine destek veren ve çocuğun gelişim alanlarında en az anne kadar kendisinin de sorumluluğu olduğunun farkında olarak davranan babalık tutumudur.

• **Çocuk gelişim alanlarını bilmesi ve etkin bir şekilde bu gelişim alanlarını desteklemekte sorumluluk üstlenmesi:** Bedensel, zihinsel, sosyal ve duygusal gelişim özelliklerini bilmesi ve bu gelişim alanlarını desteklemek için uygun ortam ve deneyim sağlaması.

• **Çocuk bakımında sorumluluğunu fark etmesi ve bu sorumluluğu üstlenmesi:** Alt değiştirme, yemek yedirme, tuvalet alışkanlığı kazandırma, kirlilerin yıkanması ve temizlerin hazırlanması, çocuğa banyo yaptıрма ve saçını tarama gibi alanlarda sorumluluk hissetmesi ve bu işleri anneyle paylaşması.

• **Çocukla birlikte zaman geçirmesi ve oyun oynaması:** Çocukla birebir olarak, başka bir işle ilgilenmeden zaman geçirmek ilgili babalığın önemli bileşenlerindendir. Çocukla farklı konularda sohbet

etmesi, onun anlattıklarını dinlemesi ve değer vermesidir. Ayrıca çocuğun çok yönlü gelişimini destekleyecek farklı türden oyunlar ve etkinlikler de buna dâhildir.

• **Karşılıklı ve yakın ilişki kurması:** Çocuğu birey olarak kabul eden, ona değer veren bir ilişki içinde olması.

• **Cinsiyet ayrımı yapmadan ilişki kurması ve çocuklarının gelişimini desteklemesi:** Kız çocuğu ya da oğlan çocuğu fark etmeksizin, çocuğunu fırsatlardan ve imkânlardan eşit şekilde yararlandırması ve yönlendirmesi. Çocuğun gelişiminin her kritik evresinde çocukların cinsiyetlerine bakmadan gelişim fırsatlarından eşit derecede yararlandırması. Cinsiyet ayrımı gözetmeksizin çocuklarının kurallardan eşit derecede sorumlu tutulmalarına özen göstermesi. Kız ve oğlan çocuklarının duygularını kısıtlamaması, “erkekler korkmaz”, “kızlar gülmez” gibi atıflarla çocuklarının cinsiyetlerine yönelik ayrımcı yönlendirmeler yapmaması.

Çok genel bir ifadeyle çocuğun bakım ve gelişiminde sorumluluk üstlenen, çocukla demokratik ilişki kuran, çocukla vakit geçiren, çocuğu dinleyen, çocukla karşılıklı ve yakın ilişki içinde olan babayı “ilgili baba” olarak tanımlayabiliriz.

- **Ev içi işlerde sorumluluk üstlenmesi:** Evin temizlenmesi, alışverişin yapılması ve yemek hazırlanması, kirlilerin yıkanması, pencerelerin silinmesi, ütülerin yapılması gibi işlerde anneye birlikte sorumluluk üstlenmesi
- **Okul sürecini takip etmesi ve öğretmen-veli iş birliğinde aktif rol alması**
- **Kendi eşiyle (boşanmış ise çocuğunun annesiyle) demokratik bir ilişki sürdürmesi ve çocuğun sorumluluklarını paylaşması**
- **Çocuğu etkin bir şekilde dinlemesi ve kendini çocuğun anlayacağı şekilde ifade etmesi**
- **Çocuk yetiştirmede şiddet ve hiçbir türden baskıcı bir tutum sergilememesi, ihmal ve istismar içeren davranışlarda bulunmaması**

Babanın;

- Çocuğuyla birlikte zaman geçirmesi
- Çocuğunun duygularına önem vermesi
- Çocuğuyla oyun oynaması
- Çocuğunun okul, kurs, tedavi gibi süreçlerinde etkin katılım göstermesi
- Çocuğuyla birlikte geçirdiği zamandan kendisinin de mutlu olması

Babanın Çocukla Karşılıklı ve Yakın İlişki Kurması (YAKINLIK)**Babanın;**

- Çocuğunu birey olarak kabul etmesi
- Çocuğu için uygun yöntemlerle kural ve sınırları oluşturması
- Çocuğun istek ve ihtiyaçlarını fark etmesi
- Kendi istek ve ihtiyaçlarını uygun yöntemlerle ifade etmesi
- Kız ve oğlan çocuklarını eşit bir şekilde desteklemesi

Babanın Çocukla Demokratik İletişim ve İlişki Kurması (KONTROL)**Babanın;**

- Çocuğun gelişim alanlarına yönelik oyun ve etkinlikleri yapması/yönlendirmesi
- Çocuğun gelişim alanlarına yönelik uygun ortamlar sağlaması
- Çocuğun yeni beceriler edinmesi için onu yönlendirmesi ve fırsat sağlaması
- Çocuğu okul ve ders gibi alanlarda desteklemesi

Babanın Çocuğun Gelişim Alanlarını Bilmesi ve Desteklenmesi (GELİŞİM)**Babanın Sorumlu Hissetmesi ve Sorumluluk Üstlenmesi (BAKIM)****Babanın;**

- Çocuğun bakımında (beslenmesi, yıkanması, altının değiştirilmesi vb.) en az anne kadar sorumluluk üstlenmesi
- Çocuğun her türlü bakımı için gerekli becerileri edinmesi
- Ev içi işlerde cinsiyet ayrımı yapmadan sorumluluk üstlenmesi

AÇEV 30^{YIL}
ANNE ÇOCUK EĞİTİM VAKFI

+90 212 213 42 20

acev@acev.org

Merkez Mahallesi Cendere Caddesi,
No: 22 Ofishane, Kat: 7, No:13,
Kâğıthane/İstanbul